

Metodenotat

Dokumentasjon av data fra spørreskjemaundersøkelsen
til faste vitenskapelig ansatte i U&H-sektoren våren 2013

Erica Waagene

Arbeidsnotat 3/2014

NIFU

Metodenotat

Dokumentasjon av data fra spørreskjemaundersøkelsen
til faste vitenskapelig ansatte i U&H-sektoren våren 2013

Erica Waagene

Arbeidsnotat 3/2014

Arbeidsnotat 3/2014

Utgitt av Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
Adresse PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

www.nifu.no

1 Spørreundersøkelse til faste vitenskapelig ansatte våren 2013 – dokumentasjon av data

Kunnskapsdepartementet finansierer et strategisk forskningsprosjekt (2012-2014) om kvalitet i høyere utdanning og samspill mellom UH-sektoren og samfunnet. NIFU - Nordisk Institutt for Studier av innovasjon, forskning og utdanning - leder prosjektet. En viktig del av datagrunnlaget er en elektronisk spørreundersøkelse til fast vitenskapelige ansatte i universitet- og høyskolesektoren, som nå er avsluttet. Svarprosenten¹ i denne undersøkelsen endte tilslutt på 50,2. Dersom man beregner svarprosenten ved å også inkludere ufullstendige besvarelser, er den på 52,5 prosent. Med tanke på hvilke utfordringer som ligger i å få en høy svarprosent fra denne gruppen respondenter, og oppnådde svarprosent fra tidligere tilsvarende undersøkelser, anser vi dette resultatet som svært tilfredsstillende.

Her beskrives spørreundersøkelsens formål, utvalg og datainnsamlingsprosess, samt hvilke tiltak som har vært gjort for å få en høy svarprosent, betraktninger om undersøkelsens representativitet og påkobling av registerdata. Til slutt finnes noen viktige presiseringer.

1.1 Undersøkelsens formål og innhold

Spørreundersøkelsens formål var å få de fast vitenskapelig ansattes vurderinger, synspunkter og erfaringer knyttet til følgende hovedtema: 1. Undervisning, 2. Forskningsaktiviteter og 3. Utadrettet virksomhet/formidling. I tillegg inneholdt undersøkelsen en kort innledende del om bakgrunnsinformasjon som fødeland, uteksamineringsland, eventuelle faglige verv, samt et spørsmål om synspunkter på styring og ledelse ved sitt institutt.

De fast vitenskapelige ansatte er viktige normbærere for hvordan kvaliteten i forskning, utdanning og formidling forvaltes, skapes og vurderes. Det faste vitenskapelige personalet utgjør derfor populasjonen for undersøkelsen.

1.2 Utvalg

Undersøkelsen er sendt til fast vitenskapelig ansatte ved alle norske universiteter, statlige høyskoler og vitenskapelige høyskoler. Utvalget er trukket fra Forskerpersonalregisteret (oppdatert høsten 2011). Av en total populasjon på 10664 personer i faste vitenskapelige stillinger ved de nevnte institusjoner, ble det i utgangspunktet trukket ut 8813 personer til å være med i undersøkelsen. Disse

¹ Detaljer om dette kommer vi tilbake til senere.

utgjorde samtlige faste vitenskapelig ansatte ved de nevnte institusjoner som ikke nylig hadde blitt plukket ut til å være med i en annen spørreundersøkelse. Vi ønsket opprinnelig å ha med hele populasjonen, men valgte å ta hensyn til at de som nylig hadde blitt kontaktet ikke skulle belastes igjen. Det er et velkjent problem for samfunnsforskere at folk stadig kontaktes med forespørsler om å være med på undersøkelser, både forskningsbaserte og markedsundersøkelser. Et resultat er at svarprosenten er dalende, både i Norge og internasjonalt. Dersom vi også hadde inkludert dem som nylig hadde blitt kontaktet, ville vi derfor sannsynligvis oppnådd en dårligere svarprosent. Det er rimelig å anta at mange som nylig hadde blitt kontaktet ville følt at de allerede hadde gjort «sin plikt». Mange av dem som nylig hadde deltatt, ville mest sannsynlig også latt være å prioritere å bruke tid på en ny liknende undersøkelse så tett opptil den forrige, i en hektisk hverdag.

Av de 8813 personene som ble trukket ut var det imidlertid ikke mulig å finne private postadresser til 228 personer. Da disse var tatt ut, sto vi igjen med 8585 personer som fikk tilsendt spørreskjema. I tillegg har vi tatt ut 125 personer, som vi har fått beskjed om at ikke er i målgruppen eller som har kommet i retur. Vi sitter da igjen med et bruttoutvalg på 8460 personer. Dette skal vi komme tilbake til senere.

1.3 Datainnsamlingsprosessen og utvikling i svarprosent

Undersøkelsen ble hovedsakelig gjennomført elektronisk, men respondentene fikk også muligheten til å besvare på papirskjema.

Datainnsamlingsperioden gikk over nesten fem måneder, fra 4. april til 1. september 2013. Det ble til sammen purret tre ganger i løpet av denne perioden; 25. april, 23. mai og 21. juni. Undersøkelsen var åpen til 1. september 2013, men den siste som var inne og svarte, gjorde det den 15. august 2013.

Da vi kontaktet utvalget per privat post første gang, hadde respondentene kun mulighet til å besvare undersøkelsen elektronisk ved å logge seg inn ved hjelp av en tilsendt lenke til undersøkelsen og personlige koder oppgitt i informasjonsbrevet. Undersøkelsen kunne besvares på norsk eller engelsk. Den første sendingen gikk ut 4. april 2013 med B-post. De første som besvarte undersøkelsen, gjorde dette 10. april 2013.

Første purring gikk ut med B-post 25. april 2013. Til da hadde ca. 1300 personer (ca. 15 prosent) fullført hele undersøkelsen. Alle som ikke hadde fullført, det vil si også dem som bare hadde åpnet lenken og eventuelt svart på deler av undersøkelsen, fikk en påminnelse.

Da ny påminnelse gikk ut med B-post 23. mai, hadde ca. 2500 personer (ca. 30 prosent) fullført undersøkelsen. I et forsøk på å få opp svarprosenten ytterligere, bestemte vi oss nå for å også gi respondentene mulighet til å besvare undersøkelsen på papir dersom de ønsket det. Informasjonsbrev, med lenke til undersøkelsen og påloggingskoder, ble da sendt ut sammen med et papirskjema på norsk og en frankert svarkonvolutt. Dersom de ønsket papirskjema på engelsk, skulle de ta kontakt med oss og få det tilsendt. Ingen benyttet seg av denne muligheten.

Da vi purret den tredje og siste gangen, 21. juni 2013, hadde ca. 3700 personer (ca. 44 prosent) fullført undersøkelsen. Da sendte vi kun ut informasjonsbrev. I brevet henviste vi til tidligere utsendt papirskjema som også kunne benyttes. Til sammen besvarte 929 personer undersøkelsen på papir, noe som utgjorde 21,9 prosent av fullførte undersøkelsen.

Det ble i første runde sendt ut invitasjon til å være med på undersøkelsen til 8585 personer. Vi fikk til sammen, i løpet av hele datainnsamlingsperioden, 72 brev i retur. Disse klarte vi altså ikke å nå med den private postadressen vi hadde fått oppgitt fra Folkeregisteret. I tillegg var det 24 personer som kontaktet oss, og ga beskjed om at de var pensjonister og derfor ikke lenger var i målgruppen. Åtte personer fikk vi beskjed om at enten var døde eller langtidssykemeldte, og derfor ikke var aktuelle for undersøkelsen. I tillegg ga 21 personer beskjed om at de ikke var ansatt i fast vitenskapelig stilling. Til slutt har åtte personer aktivt nektet å besvare undersøkelsen. De åtte som aktivt har nektet å besvare undersøkelsen, er ikke tatt ut av bruttoutvalget. De resterende nevnte personer (pensjonister, døde,

langtidssykemeldte og ansatte i andre stillinger) er tatt ut av bruttoutvalget. Til sammen utgjorde dette altså 125 personer. En utfordring er at det sannsynligvis er en del mørketall blant dem som ikke har vært i målgruppen. Forskerpersonalregisteret vi har trukket utvalget fra, oppdateres annet hvert år, og da vi gjorde vårt uttak i forbindelse med denne undersøkelsen var registeret sist oppdatert i september 2011. En god del hadde altså gått av med pensjon i løpet av perioden frem til vår datainnsamling våren/sommeren 2013, eller gått over i andre stillinger. Sannsynligvis er det minst like mange som ikke lenger er i målgruppen som *ikke* gir oss beskjed om dette, som de som faktisk gjør det. Det vil vi dessverre aldri få vite, så vi må forholde oss kun til dem som faktisk har meldt tilbake til oss at de ikke er i målgruppen. Som tidligere nevnt, endte svarprosenten til slutt på 52,5 (N=4440).

1.4 Tiltak for å oppnå en tilfredsstillende svarprosent

I forkant av, og underveis i, datainnsamlingen gjennomførte vi en rekke tiltak i et forsøk på å få en tilfredsstillende svarprosent.

I denne typen undersøkelser er det viktig ikke å ha et altfor omfattende spørreskjema. Et langt og komplisert skjema virker avskrekkende og reduserer svarprosenten. Det ble derfor lagt mye arbeid i å lage et skjema som var så kortfattet og presist som mulig, samtidig som det inneholdt alle spørsmål som kunne gi oss svar på det vi var interessert i å få vite noe om. En stor andel av forskergruppen var tungt inne i denne prosessen, og et svært gjennomarbeidet skjema ble kvalitetssikret og testet flere ganger både internt og eksternt. En pilotundersøkelse ble blant annet sendt til fast vitenskapelige ansatte ved et lite utvalg institutter og læresteder før den endelige invitasjonen og skjemaet ble sendt ut. Vi antydte i informasjonsbrevet at undersøkelsen ville ta ca. 20 minutter å gjennomføre. En usystematisk analyse av svartidspunktene blant dem som har besvart undersøkelsen elektronisk, viser at de fleste brukte ca. 10-20 minutter på å fullføre. Svært få har brukt mer enn 20 minutter, og mange har faktisk brukt under 10 minutter på undersøkelsen. At respondentene har brukt såpass kort tid på å besvare hele skjemaet, anser vi som et tegn på at de har oppfattet spørsmålene som relevante og enkle å besvare, og at kvaliteten på skjemaet har vært høy. Respondentene har heller ikke blitt belastet mer enn det som var antydte i informasjonsbrevet.

For å gjøre undersøkelsen kjent i forkant av utsending, kontaktet vi rektorene ved lærestedene per epost, og oppfordret dem til å informere sine ansatte om undersøkelsen (og viktigheten av at de deltok). Rektorene mottok blant annet en kortfattet brosjyre som beskrev prosjektet og spørreundersøkelsen. I informasjonsbrevene til respondentene oppga vi også en lenke til en egen prosjektnettside.

Fordi mange har et annet morsmål enn norsk, var det viktig å gi respondentene mulighet til å besvare undersøkelsen på engelsk dersom de ønsket det. Vi sendte derfor ut både brev og spørreundersøkelsen på både norsk og engelsk.

Underveis i prosessen bestemte vi oss også for å gi respondentene muligheten til å besvare undersøkelsen på papir. Vi fikk skjemaet trykket på grønt papir fordi en metastudie har vist at det å ha grønt i stedet for hvitt skjema faktisk har en gjennomsnittlig effekt på svarprosenten på to – tre prosent (Fox, Crask og Kim, 1988). Det å også gi respondentene muligheten til å besvare undersøkelsen på papir i tillegg til web, tror vi har hatt en dobbel effekt. For det første er det mange som fortsatt foretrekker å besvare spørreundersøkelser på papir, fremfor å skrive inn en url, legge inn påloggingskoder, og klikke seg gjennom en undersøkelse på en skjerm. For det andre gir et papirskjema respondentene muligheten til å se alle spørsmålene, og å vurdere lengden og kvaliteten på undersøkelsen, før de bestemmer seg for om dette er noe de ønsker å være med på.

1.5 Betraktninger om undersøkelsens representativitet

En svarprosent på 52,5 må sies å være svært tilfredsstillende for denne typen undersøkelser. I alt har 4440 personer besvart spørreskjemaet. Av disse er det kun 225 personer som ikke har fullført hele undersøkelsen.

For å undersøke undersøkelsens representativitet nærmere, har vi blant annet beregnet svarprosent langs følgende dimensjoner; kjønn, alder, fagområde, lærested, lærestedstype og stilling. Tabell 1 viser at når vi sammenlikner grupper med hensyn til kjønn, alder, fagområde og stilling, er det relativt små forskjeller mellom de ulike gruppene. På lærestedsnivå, derimot, er det enkelte forskjeller mellom den totale populasjonen og nettutvalget (kolonnen helt til høyre).

Tabell 1 Utvalgets andel av totalpopulasjon, svarprosent i forhold til utvalget og svarprosent i forhold til den totale populasjonen, etter kjønn, alder, fagområde, lærested, lærestedstype og stilling.

		Bruttoutvalgets andel av total populasjon	Svarprosent i forhold til bruttoutvalg	Svarprosent i forhold til total populasjon
Kjønn	Kvinner	80 %	50 %	40 %
	Menn	83 %	51 %	42 %
Aldersgruppe	Under 40 år	84 %	46 %	39 %
	40-49 år	83 %	48 %	40 %
	50-59 år	80 %	54 %	43 %
	60 år eller eldre	81 %	50 %	40 %
Fag	Humaniora	78 %	47 %	36 %
	Samfunns-vitenskap	85 %	50 %	43 %
	Matematikk og naturvitenskap	82 %	51 %	42 %
	Teknologi	86 %	51 %	44 %
	Medisin og helsefag	76 %	52 %	39 %
	Landbruks-, fiskerifag og vet.medisin	100 %	57 %	57 %
Lærested	Universiteter totalt	82 %	50 %	41 %
	Universitetet i Bergen	74 %	45 %	33 %
	Universitetet i Oslo	79 %	53 %	42 %
	Universitetet i Tromsø	86 %	48 %	41 %
	NTNU	84 %	50 %	42 %
	UMB	100 %	55 %	55 %
	Universitetet i Stavanger	83 %	49 %	41 %
	Universitetet i Agder	89 %	52 %	46 %
	Universitetet i Nordland	70 %	48 %	34 %
	Vitenskapelige høgschooler totalt	81 %	50 %	41 %
	Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	70 %	37 %	26 %
	Høgskolen i Molde	100 %	58 %	58 %
	Norges Handelshøyskole	73 %	41 %	30 %
	Norges idrettshøyskole	84 %	54 %	45 %
	Norges veterinærhøyskole	78 %	55 %	43 %
Statlige høgschooler totalt	84 %	51 %	43 %	
Høgskolen i Bergen	96 %	48 %	46 %	
Høgskolen i Buskerud	74 %	43 %	32 %	
Høgskolen i Finnmark	100 %	47 %	47 %	
Høgskolen i Gjøvik	64 %	53 %	34 %	

	Høgskolen i Harstad	100 %	44 %	44 %
	Høgskolen i Hedmark	77 %	50 %	39 %
	Høgskolen i Lillehammer	100 %	54 %	54 %
	Høgskolen i Narvik	100 %	41 %	41 %
	Høgskolen i Nesna	100 %	52 %	52 %
	Høgskolen i Nord-Trøndelag	77 %	51 %	39 %
	Høgskolen i Oslo og Akershus	68 %	51 %	35 %
	Høgskolen i Sogn og Fjordane	100 %	57 %	57 %
	Høgskolen i Sør-Trøndelag	77 %	50 %	38 %
	Høgskolen i Telemark	90 %	55 %	49 %
	Høgskolen i Vestfold	90 %	55 %	50 %
	Høgskolen i Volda	96 %	57 %	54 %
	Høgskolen i Østfold	76 %	54 %	41 %
	Høgskolen i Ålesund	100 %	53 %	53 %
	Høgskolen Stord/Haugesund	89 %	53 %	47 %
	Samisk høgskole	100 %	32 %	32 %
Stilling	Professor	79 %	52 %	41 %
	Førsteamanuensis	84 %	51 %	43 %
	Førstelektor	82 %	54 %	45 %
	Universitetslektor	82 %	41 %	34 %
	Høgskolelektor	82 %	50 %	41 %
	Andre stillinger	83 %	51 %	42 %
Totalt		82 %	50 %	41 %

For å korrigere for utvalgsskjevheter mellom lærestedene, har vi laget en vekt som brukes i alle analyser. Læresteder som er underrepresentert i nettoutvalget i forhold til den totale populasjonen, har blitt vektet opp. Tabell 2 viser denne vektingen.

Tabell 2 Vekting etter lærested

	Vekt
Universitetet i Bergen	1.34765
Universitetet i Oslo	1.26583
Universitetet i Tromsø	1.15743
NTNU	1.19297
UMB	1.00000
Universitetet i Stavanger	1.20305
Universitetet i Agder	1.12315
Universitetet i Nordland	1.43529
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	1.42857
Høgskolen i Molde	1.00000
Norges Handelshøyskole	1.37634
Norges idrettshøgskole	1.19565
Norges veterinærhøgskole	1.27957
Høgskolen i Bergen	1.04567
Høgskolen i Buskerud	1.35246
Høgskolen i Finnmark	1.00000
Høgskolen i Gjøvik	1.55294
Høgskolen i Harstad	1.00000
Høgskolen i Hedmark	1.29592
Høgskolen i Lillehammer	1.00000
Høgskolen i Narvik	1.00000
Høgskolen i Nesna	1.00000
Høgskolen i Nord-Trøndelag	1.29747
Høgskolen i Oslo og Akershus	1.46587
Høgskolen i Sogn og Fjordane	1.00000
Høgskolen i Sør-Trøndelag	1.29474
Høgskolen i Telemark	1.11684
Høgskolen i Vestfold	1.10526
Høgskolen i Volda	1.04268
Høgskolen i Østfold	1.31633
Høgskolen i Ålesund	1.00000
Høgskolen Stord/Haugesund	1.12409
Samisk høgskole	1.00000

Videre har vi beregnet eventuelle skjevheter i nettutvalget og bruttutvalget ved å gjøre sammenlikninger med den totale populasjonen langs de samme dimensjoner som overfor, med unntak av for det enkelte lærested. Tabell 3 viser hele populasjonen, bruttutvalget og nettutvalget (svarfordelingen), etter kjønn, alder, fagområde, institusjonstype og stilling. Andelene i svarfordelingen samsvarer godt med andelene i totalpopulasjonen og bruttutvalget. Enkelte steder er det forskyvninger på ett til to prosentpoeng mellom de ulike gruppene. Disse har vi betraktet som ubetydelige.

Tabell 3 Fordelinger mellom ulike grupper i den totale populasjonen, bruttoutvalget og nettoutvalget, etter kjønn, alder, fagområde, institusjonstype og stilling.

		Total populasjonen	Bruttoutvalget	Nettoutvalget (svar)
Kjønn	Kvinner	42 %	41 %	41 %
	Menn	58 %	59 %	59 %
	<i>Totalt</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>
Aldersgruppe	Under 40 år	12 %	13 %	11 %
	40-49 år	25 %	25 %	24 %
	50-59 år	35 %	35 %	37 %
	60 år eller eldre	28 %	28 %	28 %
	<i>Totalt</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>
Fagområde	Humaniora	18 %	18 %	16 %
	Samfunnsvitenskap	35 %	36 %	36 %
	Matematikk og naturvitenskap	12 %	12 %	12 %
	Teknologi	13 %	13 %	13 %
	Medisin og helsefag	21 %	20 %	20 %
	Landbruks-, fiskerifag og vet.medisin	2 %	2 %	2 %
	<i>Totalt</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>
	Lærestedstype	Universiteter	55 %	54 %
Vitenskapelige høyskoler		4 %	4 %	4 %
Statlige høyskoler		41 %	42 %	42 %
<i>Totalt</i>		<i>100 %</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>
Stilling	Professor	28 %	27 %	28 %
	Førsteamanuensis	27 %	28 %	29 %
	Førstelektor	7 %	7 %	8 %
	Universitetslektor	9 %	10 %	8 %
	Høgskolelektor	22 %	22 %	22 %
	Andre stillinger	6 %	6 %	6 %
	<i>Totalt</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>	<i>100 %</i>

1.6 Opplysninger innhentet fra Forskerpersonalregisteret

I brevet til respondentene skrev vi at vi kom til å koble på bakgrunnsinformasjon fra Forskerpersonalregisteret. Dette gjaldt følgende variabler; kjønn, alder, stilling, ulike fagområdevariabler², samt hvilken institusjonen de er ansatt ved.

² Fagområdevariablene er laget på bakgrunn av a) institutttilhørighet, det vil si der de har sin hovedstilling, som er den samme som brukes i FoU-statistikken, og på bakgrunn av b) respondentens utdanningsbakgrunn.

1.7 Viktige påpekninger

I denne spørreundersøkelsen har vi stilt respondentene en god del vurderingsspørsmål, og det er derfor i den forbindelse viktig å være oppmerksom på at mye av det vi fanger opp nettopp er subjektive vurderinger og ikke objektive fakta.

Respondentene har også blitt bedt om å oppgi enkelte faktiske forhold om hva de gjør og har gjort tilbake i tid. Et generelt problem når man stiller faktaspørsmål, er at respondentene kan ha problemer med å huske ett hundre prosent korrekt. For den enkelte kan blant annet visse forhold derfor blir overdimensjonert eller underdimensjonert. Det er på en annen side ingen grunn til å anta at slike hukommelsesfeil slår spesielt ut i den ene eller andre retningen i denne undersøkelsen, og vi finner derfor ingen grunn til å i særlig grad betvile undersøkelsens reliabilitet.

Når det gjelder representativitet er det viktig å også huske på at undersøkelsen kun har gått til fast vitenskapelig personale, og ikke ansatte i midlertidige stillinger. Ansatte i midlertidige stillinger ivaretar ofte en del viktige undervisningsoppgaver og utfører også en del andre oppgaver, som en del fast vitenskapelig ansatte gjør mindre av. Det er derfor viktig å påpeke at analysene fra denne undersøkelsen kun viser til de fast vitenskapelig ansattes synspunkter, vurderinger og arbeidsoppgaver.

Til slutt vil vi minne om at antall svar varierer fra spørsmål til spørsmål, fordi enkelte ikke har fullført hele undersøkelsen, og fordi mange guides forbi visse spørsmål på bakgrunn av hva de har svart på de foregående.

Referanser

Fox, R. J., Crask, M. R., & J. Kim (1988). Mail Survey Response Rate – a Meta-Analysis of Selected Techniques for Inducing Response. *Public Opinion Quarterly*, 52(4), 467–491.

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no